

В статті описані проблеми і переваги використання комп'ютерних систем і технологій в розвитку пізнавальних інтересів при вивченні спеціальних дисциплін учасниками професійно-технічних навчальних закладів.

A.P.Kobysa

A ROLE AND PLACE OF COMPUTER SYSTEMS IN DEVELOPMENT OF COGNITIVE INTERESTS OF STUDENTS

In the article the described problems and advantages of the use of the computer systems and technologies are in development of cognitive interests at the study of the special disciplines by the students of professional educational establishments.

Стаття надійшла до редакції 05.06.2010

УДК 378.126

*Панченко В.І.
м. Київ, Україна*

ДЕЯКІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

Початок ХХІ століття характеризується прискоренням змін, що стосуються всіх областей і галузей суспільної і господарської діяльності людей. Стрімкі, неперервні і досить постійні у векторі свого спрямування вони ставлять перед людиною нові, більш складні, вимоги до її життєдіяльності і розвитку. Кожні 4-5 років з'являються нові професії, види і типи діяльностей, нові технології і структури в галузі інформації. Але, за С.Л.Франком, так званий «розумовий прогрес» дає тільки *видимість могутності* зовнішньої сили людині, більш повного зростання її *умінь*, а також надає всього лише декілька певних, хоч і досить ефективних, засобів досягнення кількісних показників так званого «*життєвого добробуту*», що вірніше було б називати *технічно-організаційним покращенням життя* [9]. Можна сказати, що особливою мірою в пануючій на сьогодні техногенній цивілізації це відноситься і до державних діячів, і науковців, і більшості педагогів, саме від яких, як на наш погляд, багато в чому і залежить стратегічний напрямок розвитку людського суспільства.

В зв'язку з цим на передній план подальшого існування людства виходить вирішення проблеми *гармонії* людського *Розуму і Душі*, свідомості і почуттів, *діалогу інтелектуального і духовного*. Впродовж багатьох тисячоліть вона була в тій чи іншій формі вектором уваги видатних людських особистостей: *Лао-Цзи, Конфуція, Піфагора, Сократа, Платона, Аристотеля, Фоми Аквінського, Леонардо да Вінчі, Ібн-Сіні, О.Хайям, І.Кант, Р.Декарт, К.Савкович, І.Гізель, Г.Сковорода, І.Котляревський, М.Гоголя, Т.Шевченка, Л.Українки, П.Юркевича, П'єра де Шардена, В.Вернадського, А.Швейцера* та багатьох інших невідомих нам імен. Сьогодні актуальність її розв'язання виходить на поверхню сучасного людинознавства, з новою силою привертаючи до себе увагу незаангажованих на матеріальному і особисто відповідальних за Життя людських особистостей.

Філософи вказують, що людський індивід, споглядаючи оточуючий світ, оцінюючи різнобічні впливи соціуму, не просто формує своє внутрішнє ставлення до навколишнього середовища, він *творить* зрозумілу для нього *свою природу, свій світ – свою культуру*. Фактично саме ця створена ним в процесі життєдіяльності культура і є його *життєвим середовищем*, в якому він, як вид «*homo sapiens*», проявляє свої індивідуальні і соціальні запити, потенції, можливості. Різні умови існування, взаємодія-ізоляція з іншими народами накладають специфічний вплив на побут і розвиток людської особистості. Різноманітні за географічним, соціальним, економічним становищем групи, нації, народності мають свою самобутню, притаманну тільки їм духовну культуру. Якщо вважати, що *людська культура – це духовне, інтелектуальне і матеріальне напластування людського існування, яке проявляється в методах і результатах взаємозалежної діяльності кожної людини і як індивіда, і як рівноправного представника конкретного людського співтовариства*, то можна зрозуміти, що і кожен індивід - специфічний носій своєї *національної культури*. Саме тому, в умовах поступу глобалізаційних тенденцій і проголошеного Україною переходу до нової економічної і політичної парадигми розвитку, виникає потреба кардинальної зміни наукових підходів до педагогічної праці та методології професійної підготовки педагогів як *порадників і духовних наставників* молодого покоління.

На жаль, і сьогодні в сфері професійної підготовки майбутніх спеціалістів педагогічної ниви продовжує свій поступ традиційний підхід до навчання і виховання, який орієнтований на наповнення майбутніх педагогів спеціальними знаннями свого предмету. Він формує більш-менш підготовлених *предметників* своєї справи, але, все ж не *Педагогів*, як “*ведучих за собою*”, а тим більше не *творців-наставників* майбутніх особистостей. В існуючих на сьогодні навчальних планах і методах діяльності педагогічних колективів дуже незначне місце посідає функція *виховання* підростаючого покоління, де втрачена більшість форм позакласної роботи і все менше часу приділяється оздоровчим еколого-натуралістичним та духовно-гігієнічним аспектам педагогічної роботи (наприклад, *культурно-екскурсійна діяльність навчальних груп спільно з педагогом*). Підтвердженням цього слугує і вкрай незадовільна демографічна ситуація в Україні, а також наявний стан фізичного і морального здоров'я підростаючої молоді. Фактично вчитель сьогодні все ще залишається заручником старої адміністративно-командної системи, *ретранслятором* застарілих предметних знань, а його власна особистість перестала бути *виховним взірцем, ідеалом* для наслідування підростаючого покоління.

При проголошених основоположними демократичних цінностей, в Україні складається вкрай напружена ситуація: існуючий на сьогодні *соціальний статус* педагога далекий від духовної і професійної його акмеологічної суті. Крім всього іншого, заявлений перехід до *Болонської системи* навчання потребує значного удосконалення змісту, форми і методів викладання загальноосвітніх і спеціальних дисциплін системи вищої і професійно-технічної освіти України. Досить давно реальний стан розвитку українського суспільства вказує про наявність значних диспропорцій між системою вищої і спеціальної освіти та соціальними умовами життя населення:

- все більш поглиблюється розрив між якістю навчання і особистими потребами та професійними запитамі учнівської молоді;
- спостерігається різке загострення світоглядних, духовних і соціальних проблем життя населення.

На наш погляд, сьогодні в центр світоглядного і наукового розуміння педагогічної проблематики має стати поняття *«духовності творчої особистості педагога»*, що виступає однією з головних умов формування у майбутніх педагогів особистісної готовності до *творчої та інноваційної діяльності*. Подібний підхід в процесі навчально-виховної роботи викладачів із студентами педагогічних ВИШів має створити обопільно належні умови їх творчого розвитку. Крім того, одним із ефективних чинників зростання внутрішньої і зовнішньої цінності професії вчителя в державі має стати фокусування уваги педагогічного співтовариства на *гармонізації психолого-педагогічної культури* студентів навчально-педагогічних закладів. Адже для того, щоб внутрішня культура і професійні спрямування педагога стали ціннісним резервом і інструментом в його діяльності, мало мати тільки певні професійні знання, уміння та навички. Справжній педагог повинен невинно і творчо працювати на шляху саморозвитку, самовиховання, тобто бути *духовно спрямованою, психологічно грамотною особистістю*. Саме з погляду подальшого (*ноосферного - за В.І.Вернадським*) розвитку людського суспільства, надзвичайно важливим і дієвим засобом передачі цінностей гуманістичної культури підростаючій особистості є *неповторна індивідуальність педагога як носія і суб'єкта діалогічної взаємодії «Вчитель – Учень»*.

На думку психологів, загальна культура особистості педагога включає різноманітні складові, головними серед яких можна вважати такі її види: *духовно-інтелектуальну, екогігієнічну, комунікативну, мотиваційно-сміслову та психофізіологічну*. Кожна з них відіграє свою особливу роль в життєдіяльності педагога як *наставника «homo sapiens»*, має свої ціннісні рівні і трансформується через специфіку професійної діяльності. Важливість і цінність різних видів педагогічної культури носить умовний характер, але всі вони активно впливають на результативність професійної діяльності, на розвиток особистісних якостей педагога, цінність його професійної праці, його особисто в суспільстві. *Культура педагогічної праці*, як одна з головних складових загальної культури людського соціуму, поступово торує шлях розвитку всіх прошарків суспільства, що історично відбивається в різних епохах. В цьому аспекті особливо цінним для подальшого творчого поступу українського суспільства може стати вектор розвитку *духовно-інтелектуальної культури* саме педагогів, як кращих представників гуманістичного спрямування для виховання підростаючого покоління. Вчителям з давних-давен відомо, що *«Розумне, Добре і Вічне»* декларативними методами, за допомогою прямої ретрансляції знань не передати, воно не засвоюється автоматично. Науково-педагогічні дослідження показують, що подібні знання, в кращому випадку, стануть маскою або ширмою для досягнення показово-тимчасового успіху (грамот, регалій, чинів і т.п.). *Життєвим призначенням справжнього педагога* має стати *творча підтримка самотності підростаючої особистості*.

І філософам, і науковцям давно відомо, що головний шлях до предметного втілення науки в соціум лежить через *духовно-інтелектуальну самоорганізацію* кожного фахівця, через розвиток його світоглядних особистісних якостей, здібностей, його бажання та вміння здобувати і використовувати нові знання, тобто - через розвиненість його *інтелекту* у співдружності з *духовним наповненням і волею*. Саме ж поняття *«інтелектуальна культура»* в науковій літературі досить неоднозначне. Так, наприклад, в філософському словнику поняття *«інтелект»* розкривається як *розум, здатність до мислення, мисленеві особливості* людини. Дослідники виділяють три головні підходи в розумінні поняття *інтелект*: 1) *біологічний* – як здібність усвідомлено пристосовуватись до будь-якої нової ситуації; 2) *педагогічний* – як здібність до навчання; 3) *структурний* – як *здатність адаптації засобів до мети* (за А.Боне), тобто як сукупність тих або інших здібностей індивіда. Звідси – *духовно-інтелектуальна культура* виступає як *індивідуально-адаптаційне вміння (здібності і можливості) людського індивіда*

приспосовуватись до змін зовнішнього і внутрішнього середовища, як переданих в процесі засвоєння досягнень попередніх поколінь знань, умінь і навичок по вирішенню життєво важливих особистісних завдань.

Важливе значення у розвитку інтелектуальної культури особистості мають не тільки її здібності до засвоєння теоретичних і практичних, логічних і спонтанних компонентів досвіду, але і її *переконання, життєві цілі, цінності і стосунки з внутрішнім і навколишнім середовищем.* Розглядаючи в цьому розрізі *духовно-інтелектуальну культуру педагога як динамічний і активний процес адаптації* до постійно змінних зовнішніх умов життєдіяльності, як процес засвоєння (*інтеріорізації*) суспільних людських цінностей (*духовних, термінальних, ментальних*), необхідно відмітити, що в більшості випадків він проходить як *індивідуалізована здатність, як особливе психічне утворення* з подальшою актуалізацією в особистому житті і професійній діяльності. Ефективність і варіативність адаптованості кожного людського індивіда значною мірою залежить від внутрішньо гармонізованих особистісних чинників, що певним чином впливають на його вчинкову діяльність в навколишньому просторі. В багатьох випадках саме від цього утворення і залежить майстерність педагогічної діяльності фахівця. В *інтелектуально-духовному багатстві* засвоєних педагогом *моральних і гуманістичних принципів* закладається основа для подальшого ефективного духовного і професійного зростання і його особистості, і особистості учня. В педагогічній практиці саме від індивідуального стилю і *духовно-інтелектуальної культури Першого Педагога (вихователя)* багато в чому залежить вектор спрямованості і подальше зростання підростаючої особистості (в тому числі і ефективність її навчання і виховання). Без успішної реалізації першого етапу надалі добитись вершин особистісного зростання учнівської молоді в рамках простої передачі певної суми знань дуже важко.

В працях відомих педагогів і дослідників [2-10] показано, що педагогічний процес, як творчість, в своїй основі має ґрунтуватись на принципах гуманізму, *свободи вибору, відкритості, дружнього діалогу, взаємопартнерства* між вчителем і учнем. Всі сторони цього процесу мають бути *незалежні і вільні*, а значить – і *відповідальні* за свій особистий вибір. Саме *педагог*, як більш зрілий, професійно і духовно розвинений суб'єкт комунікації, має поступово скеровувати напрямок загального розвитку молоді людини в русло її неповторності, цілісності особистісного зростання, враховуючи і підтримуючи при цьому внутрішню цінність детермінант її індивідуальності. Вказані фактори складають *ядро педагогічної майстерності* педагога. Але необхідно підкреслити, що подібна індивідуально спрямована педагогічна підтримка абсолютно неможлива без наявності високого рівня гармонічності розвитку одного із головних видів психологічної культури педагога, а саме – її *духовно-інтелектуального* компоненту. Адже ще за V віків до н.е. давньогрецький філософ Платон стверджував, що *сутність ідеї Життя полягає у Гармонії нерозривності існування людини і Всесвіту.*

В теоретичному аспекті наукове розуміння духовно-інтелектуальної культури вказує саме той напрямок, в якому має крокувати сучасний педагог, особистість, суспільство, нація, людство, часто навіть не усвідомлюючи цього. Загальні тенденції розвитку суспільно-економічної ситуації, вільний індивідуальний професійний і життєвий вибір, що пов'язаний з духовними запитами підростаючої особистості, існуючі впливи національної і світової духовно-інтелектуальної культури, є саме тими складовими лініями розвитку всієї культури кожної нації, які активно впливають на процес розвитку молодого покоління, як представника своєї національної субкультури, який певною мірою вирізняє його з інших субкультур і дає можливість формуватись як особистості в процесі

засвоєння загальнолюдських цінностей, зрештою, - можливість називати його "культурною людиною".

Прийнявши за основу цей *духовно-інтелектуальний фактор* в роботі з підростаючим поколінням, можна виявити і *головні педагогічні принципи* позитивного вирішення вказаної проблеми. Так, на думку академіка І.А. Зязюна, з боку вчителя це має бути *прагнення до гармонії у взаємостосунках з учнем, втілення в педагогічний процес екологічного імперативу і принципів синергетики, як сумісного руху і розвитку*. Ненав'язлива товариська допомога в формуванні духовно-інтелектуальної культури учня має стати надзвичайно важливим і актуальним фактором розвитку сучасної психолого-педагогічної науки, що залежить не тільки від розвитку індивідуальних особливостей кожної молодої особистості, але і від розуміння педагогом і шкільним психологом гармонії і неповторності самого феномену Природи, Всесвіту, Душі.

Виходячи з вищевказаного, можна вважати, що сучасній педагогіці на сьогодні конче бракує програми розвитку духовно-інтелектуальної культури у підготовці педагогічних кадрів, яка має базуватися на гуманістичних позиціях психолого-педагогічної допомоги студенту у формі гармонізуючої і підтримуючої дружньої сили незалежно від того, на якому рівні розвитку він знаходиться. На наш погляд, це має бути *програма вияву, взаємооцінки і розвитку індивідуальних душевних і інтелектуальних здібностей кожного представника педагогічної професії*, яка включатиме в себе не тільки основні положення психолого-педагогічної науки, але й даватиме кожному суб'єкту взаємодіалогу *викладач - студент* нові знання про себе, свої можливості, перспективи особистісного зростання і його корисності для суспільства.

Апріорі подібна програма має включати в себе наступні напрямки:

- а) *ранню психодіагностику* (починаючи ще з шкільних закладів);
- б) введення в шкільну практику *VIII-XI класів* спецпредметів з психології саморозвитку особистості (наприклад: "*Основи екологічної культури*", "*Психологія самопізнання*", "*Основи професійного самовизначення*");
- в) організацію *позакласної психологічної допомоги* (гуртки, клуби, курси, спецпрограми) для просвітницької роботи з основ екологічної і психологічної культури населення;
- г) включення *нових екологопсихологічних технологій* як однієї з сторін взаємодії при викладанні шкільних предметів;
- д) проведення обов'язкових *співбесід професійних психологів з абітурієнтами* з в'ясненням їх позицій при виборі вузів і зарахуванні на державну службу.

Вирішення цих навчально-практичних завдань педагогіки не можливе без:

- 1) оновленої теорії і практики методів вивчення деяких існуючих біологічних, психічних і духовних феноменів - *Життя, Культура, Психіка, Екологія, Інтелект, Особистість, Духовність*;
- 2) значного переструктурування сучасних психологічних теорій і знань;
- 3) нагальної державної потреби психолого-педагогічної науки стати на рівні основних галузей в практичній діяльності людини.

Узагальнюючи вищесказане, стає зрозумілим, що для того, щоб вивести підростаючі покоління з прірви наростаючої духовної кризи та зменшити вплив фальшивих ідеалів, які особливо в останні десятиліття постійно транслиують засоби масової інформації, в суспільстві потрібно обрати принципово *нові шляхи* навчально-виховної роботи серед

молоді, особливо при підготовці педагогічних кадрів. Ці шляхи і методи мають бути переконливими для сучасної молоді, тобто апроксимувати в собі справжню високу гуманістичну мету, до якої хочеться докласти свій Розум, Серце і Душу [1-11]. На нашу думку, вже сьогодні проблема розвитку “духовно-інтелектуальної культури” серед педагогів має зайняти своє окреме і належне місце в системі життєстверджуючих феноменів загальної психолого-педагогічної науки українського суспільства. “Живе знання”, яке продукують справжні Педагоги, – це, перш за все, моральне знання, це внутрішня активність їх Душі. Об’єктивно воно можливе тільки при спілкуванні людей Творчості, коли творчість, як процес, стає невід’ємною потребою, що будується за допомогою внутрішньої шкали цінностей. Самим процесом свого “індуктивного зараження” педагог слугує природному гармонійному зростанню молоді і її творчих здібностей і піднімає на більш високий загальнокультурний інтелектуальний рівень розвиток суспільства, в якому він творить.

Цілком можливо, що **Мудрість Людини – це духовно-органічна цілісність її Доброти, величі її Розуму і етики її Духу!** Мудрі люди знають, що стратегічно важливий внутрішній вектор життєвого спрямування людини тісно пов’язаний з її Духовністю і моральними критеріями. Саме тому, як на нашу думку, **Інтелект і Культура** - це взаємоцінні і доповнюючі одна одну так необхідні психологічні категорії, що мають знаходитись на перших місцях в процесі розвитку сучасної особистості Педагога. Видатний гуманіст Альберт Швейцер відмічав, що **істинно мислячі – це, в першу чергу глибоко моральні люди!** [11] На наш погляд, все це обумовлено існуючими в глибині людської сутності духовно-інтелектуальними потенціями людини як виду мислячих істот - “*homo sapiens*”.

Список літератури: 1. Вернадский В.И. Научная мысль как планетарное явление. - М.: Наука 1991. - 121 с. 2. Гончаренко С.У. Методика як наука. – Хмельницький: Вид-во ХГПК, 2000. - 30 с. 3. Зязюн І.А. Філософія педагогічної дії: Монографія.- Черкаси: Вид.від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008.- 608 с. 4. *Иванова Т.В.* Культурологическая подготовка будущего учителя: монография. – К.: ЦВП, 2005. – 282 с. 5. Концепція гуманізму в становленні та розвитку професійної освіти. Матеріали Міжн. наук.-практ. конф. 1-2 жовтня 1997 р. / За ред. І.А. Зязюна, Н.Г. Ничкало та ін. - Одеса, 1997. - 164 с.; 6. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. / За ред. Л.М. Проколієнко. К.: Радянська школа, 1989. - 609 с.; 7. Кудин В.А. Научные и нравственные проблемы воспитания высококвалифицированной гуманитарно-технической интеллигенции // Теорія і практика управління соціальними системами. - Харків, № 2, 2002. – С.41-54. 8. Романовский А.Г. Философия формирования национальной гуманитарно-технической элиты в контексте развития общества. // Теорія і практика управління соціальними системами. - Харків, №2, 2002. – С.35-40. 9. Франк С.Л. Духовные основы общества. - М.: Республика, 1992. - 511 с. 10. Хомич Л.О. Підготовка майбутніх учителів в умовах особистісно орієнтованого навчання. / Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. У 2-х част.- Ч-1./ Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін.- Київ-Вінниця: ДОВ Вінниця, 2002.- 571 с. 11. Швейцер Альберт. Письма из Ламбарене. - Л.: Наука, 1978. – 392 с.

В.И. Панченко

НЕКОТОРЫЕ МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПІДХОДИ ПРОЦЕССА ПОДГОТОВКИ СОВРЕМЕННОГО ПЕДАГОГА

Глобалізація і різке підвищення ролі інтелектуального фактора в сучасному суспільстві потребує кардинальних змін в теорії і практиці державної освіти. Головною рушійною силою цього процесу виступають: різке стимулювання цінності педагогічного праці на державному рівні та якісна зміна системи підготовки педагогічних кадрів на гуманістичних засадах, пріоритету духовності педагогічної культури.

В.І. Панченко

ДЕЯКІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

Глобалізація і різке підвищення ролі інтелектуального фактору в розвитку сучасного суспільства потребує кардинальних змін теорії і практики державної освіти. Головною рушійною силою цього процесу виступають: значне підвищення цінності педагогічної праці на державному рівні та якісна зміна системи підготовки педагогічних кадрів на гуманістичних засадах, пріоритету духовності педагогічної культури.

Victor Panchenko

SOME METHODOLOGICAL APPROACHES TO PROCESS OF MODERN PEDAGOGUES PREPARATION

Globalization and sharp raising the intellectual component role in modern society demands cardinal changes in the theory and practice of state education. Sharp stimulation of pedagogical labor's value on a state level and qualitative changes in the pedagogues' preparation system on principles of humanism, pedagogical culture spirituality are main motive power of this process.

Стаття надійшла до редакції 15.06.2010

УДК 378.14

*Eva Bócsa, Valentin Fulger, Ion Hirghiduş
Petroşani, Romania*

MODERN TENDENCIES IN UNIVERSITY PEDAGOGY

In recent years, the teaching staff from the Universities faced problems regarding the undergraduates' educational activity. The pedagogues in our country(1) speak of the insufficient motivation of the undergraduates, the early academic education abandon, the poor appreciation of the intellectuals by society, these being only a few of the symptoms of the moral crisis of the present-day universities. In Belgium, the rector of the Catholic University of Louvain(2) highlighted aspects such as deficiencies of adaptation of undergraduates to the requirements of the university activity, their poor motivation, particularly in the first years of study, the higher ratio of instruction failure than before. Other researchers in the same university(9) notice that the undergraduates of the Faculty of Applied Sciences, studying to become engineers, are less interested in their own training than in finding means of taking their exams. Their low motivation leads to absenteeism and failure. In Hungary, K. Radnoti(8) points out that in ELTE(Eötvös Loránd University of Budapest) only 15-20% of undergraduates take all their credits by the end of the first year. The author considers that a major cause of the poor academic results lie in the fact that many high school graduates have a much worse education than before(the author especially refers to Physics). In this situation, the following situation was adopted: in the first